

2006
SZEPTEMBERI NAPLÓ

Volt egyszer egy színpad - est

A Debrecenben élő, meg a Debrecenbe hazajáró egykori színpadosok csaptak a homlokukra – akik az idők során maguk is megöszültek vagy megkopaszodtak, mint jómagam – meg kellene ünnepelni a József Attila Színpad születésének ötvenedik évfordulóját, s ebből az alkalomból esetet kellene szervezni a régi helyen, a Hungária kamaraszínházban, meghívni az alkalomra a hajdani tagokat, lépjenek fel, meghívni engem, hogy szerkesszek, rendezzek, mint régen, aztán szólni Cserép Zsuzsának, vegye kézbe a szervezést.

Valahogy így kezdődött, kezdődhetett, ami szeptember 2.-ára tartalmat és formát kapott.

S most tűnődöm, mért nem hagyott bennem mélyebb nyomokat ez a találkozó, amely végül rólam (is) szólt, alkotó múltam egy darabjáról, mért nem, amikor az egész, ahogy mondani szokták, flottul zajlott, a nézőtér megtelt, a közönség lelkes volt és fogékony, jól vezettem a találkozót, tapasztalhattam, kommunikációs készségem nem csappant, a nyitott színpadon megjelenő előadók, a régi színpadosok egymásra is figyelő aurájában élhettem három órán át, a polgármester, a Kósa-rokon (végre) köszöntő és elismerő beszédben méltatta az egykori teljesítményt, kedves gesztusok sorozata az est, s valahogy mégsem voltam, s vagyok feldobva.

Pedig lehettem volna! Találkoztam régiekkel, akikkel ötven-negyven éve nem, Szelecsényi Norberttel, a hajdani Ki mit tud győztes diák-zongoristával, - mára művész -, Jenei Istvánnal, egykori felfedeztettemmel, - mára színész-rendező. Az előbbi éppolyan kedves, naiv, készséges, udvarias, konzervatív normák szerint élő, gondolkodó, mint régen volt, az utóbbi meg, nos nem tudom, ő milyen, az biztos, hangja mutálósan recseg, miként kamaszkorában, keresi önmagát, mint régen, s jól beszél hollandul, mivel ott él.

S a többiek, kikkel nem szakadt meg a kapcsolatom, ők is részesítettek kellemes meglepetésben. Mohai Gábor a versmondásban, versválasztásban keményebbnek, harcosabbnak tűnt, mint máskor szokott, Balogh Tamás pedig komponált, mégpedig jól és hatásosan, koncentrálna a közönségre, Mózsik Erika meg az itteni színházi térben is tudta hozni formáját, aratott a Fehér Béla-szöveggel. Galánfi András Hernádi művel bizonyította, hogy nemcsak a népi klasszikusok állnak hozzá közel, jelesül vizsgálják ő a modern hangvételi prózamondásból is.

Akkor mi a bajom? Mért nem nagyobb az örömöm?

Korábban jöhetett volna az elismerés? Tíz évvel ezelőtt például? Elemzőbb szöveget vártam? (Művelődéstörténeti, művészetpedagógiai szempontból jelentősebbnek ítélem az egykori teljesítményt. A méltató szövegeknél jelentősebbnek.) Talán ha nem dolgozom annyit az ünnepi est sikere érdekében,

mint amennyit, s van időm meghatódni, jobban feldobódom? Most, ha adja is, már késő, ez zavart, ez a gondolat, az elmúlásé? Igaza van a Példabeszédek Könyvének, hogy mindennek megvan a maga ideje? Az elismerő gesztusoknak is megvan? Még ha azok protokollárisak is?

Dezső, aki Debreczeni

Dezsőnél vagyok Borzsován. Három napra gondolom igénybe venni kárpátaljai unokatestvérem vendégszeretetét. Váratlan vendég vagyok. Évtizede annak, hogy nem beszélgettünk egymással. Hát most, a házában, egymást fürkésszük, az utat a másikhöz.

Dezső hatvanöt éves, egyedül él. Mióta elvált tőle a felesége, a Kürtön lakó Csabánk anyja. Dezső nyugdíjas nyomdász. Huszonhatezer forintnak megfelelő kunából tengődik. Beregszászból költözött ki ebbe a kertes házba, nem jószántából, de nem is akarata ellenére. Tyúkjai vannak, meg kacsája, meg nyula, s hizlal egy - ahogy ő mondja – malackát. Karácsonyra, tervezi, meghízik 120 kilóra. S akkor meglesz a hús, zsírozó, ahogy kell. Esténként gondosan elkészíti a malacka ennivalóját, azt porciózza megfelelő ritmusban. Napközben beszél is hozzá. De a tyúkjaival is szóba elegyedik. A cicájával meg szabályosan diskurál.

Dezső jóképű, széles vállú, impozáns fejű férfi. Fiatal korában birkózott. A szovjet hadseregben, mint sorkatona, rangot is kapott. Erről az időszakról szívesen beszél. S nem dühvel, s nem ingerülten. Szeretett volna hajóra kerülni, hogy pénzt is keressen, de közbeszólt a politika. Az elvtársak kikutatták, hogy a nagynénje, édesanyja testvére – akit családotól a szlovákok telepítettek ki a szülőföldről, a Szepességről – Amerikában él. Így a terve füstbe ment.

Dezső bírja az egyedüllétet, vannak barátai, néha összejönnek, pecáznak, szalonnát sütnék. Olyankor vodkáznak. Egyébként nem iszik.

Dezső előszobája raktár. Most szedte fel a kertből a krumplit. De van zöldbabja is. S micsoda zöldbablevest főzött, hagyományosan, habarva, miután megtudta, hogy kedvelem ezt az ételt. De raktár jellegű a konyha is, meg az egyetlen szoba is. Ám ő tudja mindennek a helyét. S mert meleg az idő, az udvaron mosakodunk. Fürdőszoba nincs is, így hát lábat a konyhában áztatunk.

Dezső kupiját hamar megszokom, ugyanis van benne rendszer. Meg előjönnek falusi gyermekkorom mosdási szokásai; spórolás a vízzel, tisztálkodás lavórban, s persze a konyhában.

Dezső nem panaszkodós fajta. Él, ahogy lehet. Nem beszél a volt feleségéről sem, a gyerekeiről sem, akik, miután az anyjuk elvált, nem is köszöntek neki. Ezt, tudom korábról, fájlalta. De viselte. Várja, hogy a gyerekek nyissanak. Felé. Neki nem megy. A nyitás. Most is, hogy emlegetem a fiát, Csabát, milyen jóra való, s figyelem az arcát, rezzen-e és merre, semmit észre nem veszek. Kértem tőle vetnivaló paszulyt, abból a fajtából, amelyből a bablevest készítette, akkor mondta: adok többet, ha – ahogy említetted – adsz belőle a srácnak is.

Apa nélkül nőtt fel. Az apja a gulágban maradt. A fia is apa nélkül nőtt fel. Az meg Borzsován maradt.

Kerékpárral erre, arra

- Dezsőkém - mondtam – kerékpározzunk el Váriba, Muzsajba, meg a duzzasztóhoz, a Borzsára.

- Tibikém – válaszolt – kerékpározzál egyedül, itt a biciklim. Másikat kérni nem tudok.

Váriban rendbe rakom nagyapa sírját. A hantot kiszabadítom a ránőtt orgonabokortól. Smirglivel megtisztítom a réztáblát, így ismét leolvasható a fejfáról; itt nyugszik Debreczeni Sándor igazgatótanító.

Megnézem a szülőházamat, a paplak mellett. Bemegyek a református lelkészhez, hogy megtudakoljam, van-e írásos nyoma, hogy itt szolgált apám, a kántortanító, nyolc éven át.

- Nincs nyoma - feleli a lelkész -, 1945-ben eltűntek a hivatalos papírok. De, jó, hogy erről beszélünk – folytatja -, éppen oknyomozásba kezdett, s hátha segíthetek én is.

Mondom, igen, s átnyújtom a *Visszanézetemet*, melyet azért raktam a táskámba, hogy régi ismerősömnök, az általam nagyra becsült költőnek, *Vári Fábián Lászlónak*, a lelkész apósának átadhassam.

Olvassa el ő is – biztattam -, talál benne információkat, a régi Várral kapcsolatosakat is.

*

Muzsajba is elkarikázok, a *Vidnyánszky házaspárhoz*, Évához, a kitűnő gyermekszínjátszó rendezőhöz. (Nincsenek otthon, fiúkhöz, meg az unokákhoz utaztak, Debrecenbe.)

Az utcában, ahol laknak, találhatik az iskola, ahová be is térek, keressek valakit, aki majd átadja a könyvet Vidnyánszkyéknak. Szokásos gyerekzsivaj az udvaron, felnőt hangok kíséretében. Csak nem a megszokott. Keveredik az ukrán beszéd a magyarral. Nem is akarok hinni a fülemnek. Muzsajban félévszázaddal ezelőtt más beszédet, mint magyart, nem hallhatott senki. Jiddist legfeljebb, Muzsaj ugyanis borkereskedő központnak számított. Mondják, hogy a 120 főt számláló ukrán tagozat tanulóiból 90-en magyarok. A szülők akaratából.

*

Másnap ugyancsak Muzsajban vagyok, mégpedig a nevezetes műemléknél, a középkori román romtemplomnál. Vári Fábián Lászlóval. Ő gumicsizmába bújtatja a lábát, nálam is van gumicipő, úgy túráztatjuk be magunkat a műemlékhez, szántáson, bozótoson keresztül.

Régi dicsőségünk, állítom magam kesergőre, s okkal. Nyoma sincs annak, hogy meg kívánnák őrizni állagát ennek a romjaiban is fenséges műemléknek.

Napi Ász Tiszakürtön

Még augusztusban történt. Magyar Nemzetet szerettem volna vásárolni a kürti ABC-ben.

- Nincs rá kereslet – mondták - nem tartunk.

Volt viszont NAPI ÁSZ 68 forintért. A színes napilap nevét nem is hallottam eddig.

Belenézek, gondoltam, és megvettem a lapot. Átlapoztam, de semmi olyat, ami érdekelt volna, benne nem találtam, így hát félredobtam. A magát függetlennek nevező lap kikerült a wc-be.

Ebben a perifériális, szűköcske térben – míg megszabadulok a felesleges salaktól, miegymástól - viszont azt is el szoktam volt olvasni, amit napjaim úgynevezett munkás óráiban nem áll módomban. A kedves olvasó már sejti, itt, az illemhelyen lett tanulmányozás tárgya a Napi Ász. Most végre megtudom, mi az, ami érdekli a kürtieket. Még meg is veregettem volna a hátsómat nagy büszkén, hogy lám én még itt is az olvasó népre, falum népére gondolok, ha elértem ama testrészemet a kezemmel. De hát, mint tudjuk ilyen helyzetben az alfélnek más a dolga, minthogy a kéz elismerését fogadja.

Olvastam tehát. Megtudtam, hogy pornót szándékoznak készíteni az Üveg Tigris című filmből, továbbá, hogy Sao Paulo színházában a klotyón tartják az előadást, s a 30 főnyi közönség állva nézi végig a produkciót. Látni is lehetett. Mindjárt a címlapon és színesben, amint a szolgálatkész Stefany egyik kezével mellét, másikkal alant lévő genitáliáját babusgatja. Közölték velem, hogy Küklopsz gyerek született Indiában, s hogy az interneten, egy megadott Web oldalon, Konstantina használt női bugyikat kínál eladásra. Megnyugodhattam, megy az üzlet. Felhívták a figyelmet, miszerint az extrém temetkezés olcsóbb, mint a hagyományos, s Hitler vízfestményei az angol aukciókon milliókért találhatnak gazdára, s hogy karambolozott az úrhajós, s hulla találtatott Mezőberényben, az árokban, és egy öt éves kisfiút agyonnyomott a szekrény, valamint hogy Aguilera megköszönte az esküvőn férje szüleinek, hogy belevaló szerszámmal bocsátották élete párját a házasesetbe.

Mindez a tudás 68 forintért, Tiszakürtön.

Én magyar népem!

A kürti népesedés helyzetéről

Kezemben a Tiszakürti Hírmondó – független falusi krónika – szeptemberben megjelent száma. Ennek a hátsó oldalán olvasom, hogy a községben, az utóbbi időben elhunytak heten és születtek négyen, és egyetlenegy pár kötött házasságot.

Mit mondjak, az adatok nem örvendeztetnek meg. Hogy mi van e mögött, s mi következik ebből – elemezni kellene! Mivel a tiszakürti tendencia hasonlít az országoshoz. Vagy fordítva.

Nagyon nagy a baj. Úristen, mikor kezdték kongatni a vészharangot, hogy pusztulunk, veszünk, s mikor figyelmeztettek, elemezve a demográfiai

mutatókat, jeles férfiak, mint Illyés Gyula, Fekete Gyula, Hegedűs Lóránt, hogy a hatalomnak cselekedni kell, a fogyó tendenciát megállítandó, morális felelősségvállalással és gazdasági intézkedésekkel.

És a keresztnévek is beszélnek. Az elhunytak és a születettek nevei.

Akik elmentek egy más dimenzióba, azokat úgy hívták, Mária,(kétszer), Margit, Olga, Erzsébet, József és János

Akik e világra jöttek, ezt a nevet viselik: Gréta, Alexandra Mercédesz, Kira Virág, Márió Kevin

A jelenséget nem kommentálok. Beszél maga helyett.

Hat elsős a főiskola tanító-hitoktató fakultásán

Első órák az első évfolyamosokkal Az új évadban.

De mielőtt erről szólnék, hadd mondjam el, hogy én most nem szorongtam, mint szoktam korábban, hogy Istenem, mint lesz és hogyan, milyen hangot üt meg az igazgató, miként alakulnak az óráim, nem, annyira laza voltam, hogy az évnitó értekezletet is kihagytam – éppen akkor gyűjtöttem a kárpátaljai tapasztalatokat -, oly sokat olvastam, hallottam ugyanis a megszorító intézkedésekről, melyek tornádó módjára végigsöpörhetnek az iskolákon, a pedagógusokon, hogy belekalkuláltam, magam lehetek az áldozat. Ám amikor semminemű értesítés nem jött az intézménytől, hogy köszönik eddigi szolgálataimat, de szeptembertől nem áll módjukban igényt tartani rám, oly annyira megnyugodtam, hogy mint írtam, a kötelező szorongásról is megfeledkeztem.

Harmóniában önmagammal, haladok a főiskola felé ezen a bizonyos első napon, amikor az új elsősökkel is találkozom, már látom az intézmény bejáratát, amikor észreveszem, hogy karok himbálóznak a levegőben. Hát, kiderül, másod-harmadéves tanítványaim integetnek - fényesen süt a nap, mint süthetett Damaszkuszban, Pál látomása idején, azért csoportosulhatnak a bejáratnál -, nekem integetnek, hogy jelezzék, örülnek, hogy látnak. A fiúk aztán kezelnek énvelem, a lányok meg várnak sorban a puszira, persze, hogy kihúzom magam, amint megyek felfelé a második emeletre, a szobámba, s persze, hogy az élménytől ellágyultan lépek a terembe, az elsősökhöz, az első órákra.

És várnak engem hatan. Hatan.

Hol vannak a többiek, kérdezem indignálódva, miért nincs itt mindenki? Aztán kiderül, tanító-hitoktató és tanító-kántor szakon ennyi a létszám.

Hát most itt tartunk, hovatovább nincs kit tanítani.

Akkor ugye, miért jelentkezzenek efféle szakokra fiatalok. Tudtuk eddig is, hogy az állásokra vadászni kell. Eddig is jöttek hírek, ez a gyerek sem tud elhelyezkedni, az sem, mennek másfelé, más munkára, de kényelmesebbnek tűnt végig nem gondolni, mi várható a főiskolán, ha ez a családellenes és gyerekelles társadalmi tendencia nem csap önmaga ellentétébe.

Hát most szembesülhetünk a ténnyel.

Végignéztek ezen a hat kedves fiatalon, úgy vagyunk együtt, mint egy nagyobbacska család, aztán azt mondom nekik, némileg meg is hatódva, tekintsenek úgy, mint a nagyapjukra.

Értik, miért mondom, s azt is, mit jelenthet ez tanár-tanítványi kapcsolatunkban.

Mire emlékszem a Nyárbúcsúztatóról

A Nyárbúcsúztató, a Tisza-kürti – szeptember közepén rendeztük, soha ilyen későn – mára már múlt.

Hogy mire emlékszem? Arra mindenekelőtt, hogy napfürdőztünk s derűt sugárzott az őszi nap, hogy nagyon-nagyon örültünk egymásnak, hogy egymás nyakába borultunk barátok, régiak és újak, hogy oldott hangulatban beszélgettünk a tűz mellett, a szalonasütés után, az udvaron terpeszkedő konyhaasztal körül, s hogy az elfogyasztott ital mindenből a humort hívta elő.

Emlékszem a megnyugvásra, senki nem ironizált, hogy a Lakiteleki Népfőiskola megtekintését programunkba építettük, az öröömre emlékszem, hogy feleslegesen izgultam, avégett feleslegesen, hogy politikai okokból egyesek majd negligálják a látogatást. A végén aztán restelkedhettem, hogy merészelttem ilyet egyáltalán feltételezni bármely kuckósról.

Meghatóan szép volt Füzesséry Zoli koncertje a tiszainokai művelődési házban, ahogy fogadta a közönség, a környékbeliak s a mieink, őt meg a zenéjét, és megható volt, hogy Zoli tiszteletünkre szólaltatta meg a ráadást, megtudván, hogy házassági évfordulót ünnepelünk az adott napon. Most hogy írok, jó megidézni azt a kedvességet s vendégszeretetet is (vacsorameghívásban is dokumentálódott), mellyel Pfeffer polgármester és felesége körülvett bennünket. Akinek ennyi jó kevés – dúdolgattam akkor is, és most is.

A Gyurcsány beszédről

Olvasom Gyurcsány Ferenc botrányt kavarázó őszi beszédét, olvasom, miután részletet hallottam is belőle, s nem rendülök bele, s nem is háborgok úgy, mint körülöttem sokan, s azért nem – nem is kellett sokáig elemezni magamat –, mivel a tényt, magát, a vallomás lényegét, hogy a választást nagy átveréssel, mondjam nyersebben, hazugsággal nyerték meg, tudtam. A választás előtti ígérek s az úgynevezett megszorító reformintézkedések között akkora volt az eltérés, hogy csak az nem látta, aki nem akarta, hogy itt nagy átejtés történt. Baleknak néztek bennünket. Nézhettek.

Csak amíg a beszéd ki nem szivárgott, hihettük, nem volt ez a hazugságra épülő választási propaganda ennyire tudatos, lehetett gondolni, hogy a küzdelem hevében eldobták a súlykot, ígértek fűt-fát...

De hogy az ember ennyire manipulálható, ez bizony rémisztő! Hogy a hatalom ennyire gátlástalan, még rémisztőbb! Hogy a hazugság a gátlástalanságnak meghatározó részévé vált, ez már nemcsak rémisztő, de felháborító és mozgósító.

Ha a nemzetet irányító bármely hatalom a hazugságot a kommunikáció természetes elemének tekinti, akkor a züllés feltartóztathatatlan, a hazugság modell minta értékűvé válik, s leszivárog a különféle nagy és kis közösségekbe. Szomorú vagyok, hogy a miniszterelnök nem lépett. Magától kellett volna elmennie. Bedobni a törülközőt. Az erkölcsi válságot ezzel prolongálta. A Kádár korszak politikája a lopást emelte le az erkölcsi polcra, s tette a mindennapok büntetlenül fogyasztható portékájává. S most mintha ez történnék a hazugsággal is. Ám akkor diktatúra volt, most pedig valami más. Ám a demokráciákban az erkölcstelenség nem kodifikálható. Hiszem, nálunk sem.

Szeptemberi bágyadt búcsúzó?

Tartsd magad – bíztatom magamat Adyval.

Aztán kerékpárra szállok, s a szeptember végi napfényes őszenben lekarikázok a Tiszához, s ha már ott vagyok, s mert egyedül vagyok, ledobom a ruhámat, s megmerítkezem a folyóban. Szakrális jellegű szertartás ez. Szinte. Szoktatom magamat a csendhez. A hűvösséghez. Az őszhöz. Aztán úszom egyet, mint nyáron. Aztán megfürdetem magamat a Napban. Aztán újra kerékpárra szállok, s egy pillanatra azt hiszem, repülök.

Tartsd magad – bíztatom magamat Adyval.